

Освітня технологія «РОСТОК»

Кальчук М.І., Карась Н.І.

На допомогу вчителю

УКРАЇНСЬКА МОВА

2 клас

Навчально-методичний посібник

Суми
ТОВ НВП «Росток А.В.Т.»
2020

I. ПРОГРАМА

Із пояснювальної записки освітньої програми початкової школи за педагогічною технологією «Росток»

Освітня програма початкової школи за педагогічною технологією «Росток» передбачає планування й організацію єдиного комплексу освітніх компонентів початкової освіти, визначених Законом України «Про освіту», Державним стандартом початкової освіти та Типовою освітньою програмою початкової школи, розробленою під керівництвом О. Я. Савченко.

Метою початкової освіти є всебічний розвиток дитини, її талантів, здібностей, компетентностей та наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб, формування цінностей та розвиток самостійності, творчості, допитливості, що забезпечують її готовність до життя в демократичному й інформаційному суспільстві, продовження навчання в основній школі.

Освітня програма для 1-2 класів початкової школи передбачає застосування **принципів**, що визначені в Типових освітніх програмах початкової школи, а саме:

- дитиноцентризму і природовідповідності;
- узгодження цілей, змісту і очікуваних результатів навчання;
- науковості, доступності і практичної спрямованості змісту навчання;
- наступності і перспективності навчання;
- взаємозв'язаного формування ключових і предметних компетентностей;
- логічної послідовності і достатності засвоєння учнями предметних компетентностей;
- можливостей реалізації змісту освіти через предмети або інтегровані курси;
- творчого використання вчителем програми залежно від умов навчання;
- адаптації до індивідуальних особливостей, інтелектуальних і фізичних можливостей, потреб та інтересів дітей.

Реалізація цієї програми передбачає також:

- систематичне, паралельне використання ігрового, конструктивного, творчого методів та прийомів, у тому числі методів ейдетики;

- адекватне використання життєвого досвіду кожної дитини в процесі розвитку всіх видів мовленнєвої діяльності;
- розвиток в учнів саморефлексії та рефлексії;
- принцип рухової активності, збереження психофізичного та духовного здоров'я дітей, їх емоційного благополуччя.

Зміст програми має потенціал для формування у здобувачів однієї з таких **ключових компетентностей** як **вільне володіння державною мовою** (передбачає уміння усно і письмово висловлювати свої думки, почуття, чітко та аргументовано пояснювати факти, а також любов до читання, відчуття краси слова, усвідомлення ролі мови для ефективного спілкування та культурного самовираження, готовність вживати українську мову як рідну в різних життєвих ситуаціях. Але в системі навчально-виховного процесу формуватимуться такі й компетентності як **інноваційність** (передбачає відкритість до нових ідей, ініціювання змін у близькому середовищі (клас, школа), формування знань, умінь, ставлень, що є основою компетентнісного підходу, забезпечують подальшу здатність успішно навчатися), **екологічна компетентність** (передбачає усвідомлення основи екологічного природокористування, дотримання правил природоохоронної поведінки, ощадного використання природних ресурсів, розуміючи важливість збереження природи для сталого розвитку суспільства), **інформаційно-комунікаційна компетентність** (передбачає опанування основою цифрової грамотності для розвитку і спілкування, здатність безпечного та етичного використання засобів інформаційно-комунікаційної компетентності у навчанні та інших життєвих ситуаціях), **навчання впродовж життя** (передбачає опанування уміннями і навичками, необхідними для подальшого навчання, організацію власного навчального середовища, отримання нової інформації з метою застосування її для оцінювання навчальних потреб, визначення власних навчальних цілей та способів їх досягнення, навчання працювати самостійно і в групі), **культурна компетентність** (передбачає залучення до різних видів мистецької творчості (образотворче, музичне та інші види мистецтв) шляхом розкриття і розвитку природних здібностей, творчого вираження особистості), **підприємливість та фінансова грамотність** (передбачають ініціативність, готовність брати відповідальність за власні рішення, вміння організовувати

свою діяльність для досягнення цілей, усвідомлення етичних цінностей ефективної співпраці, готовність до втілення в життя ініційованих ідей, прийняття власних рішень).

Спільними для всіх ключових компетентностей є такі **вміння**: читання з розумінням, уміння висловлювати власну думку усно і письмово, критичне та системне мислення, творчість, ініціативність, здатність логічно обґрунтовувати позицію, вміння конструктивно керувати емоціями, оцінювати ризики, приймати рішення, розв'язувати проблеми, співпрацювати з іншими особами.

Наскрізні вміння слугують підставою для інтеграції освітніх галузей. Враховуючи інтегрований характер компетентності використовуються **внутрішньопредметні та міжпредметні зв'язки**, які сприяють цілісності результатів початкової освіти та переносу вмінь у нові ситуації.

Зберігаючи наступність із дошкільним періодом дитинства, початкова школа забезпечує подальше становлення особистості дитини, її фізичний, інтелектуальний, соціальний розвиток; формує здатність до творчого самовираження, критичного мислення, виховує ціннісне ставлення до Української держави, рідного краю, культури українського народу, пошанування своєї гідності та інших людей, збереження здоров'я.

Пропоновану програму побудовано на засадах **діяльнісного та компетентнісного підходів, ідей інтегрованого навчання**. Вектор діяльнісного підходу спрямований на організацію процесу навчання, а компетентнісний – на досягнення певних результатів, формування компетентностей (тобто компетентності формуються в процесі діяльності, компетентнісний і діяльнісний підходи нерозривно пов'язані між собою).

Навчальний план
початкової школи з українською мовою навчання
для закладів загальної середньої освіти,
що працюють за педагогічною технологією «Росток»

Освітні галузі	Навчальні предмети	Кількість годин на тиждень			
		1 клас	2 клас	3 клас	4 клас
Інваріативна частина					
Мовно-літературна (українська мова та література)	Українська мова	7	7	7	7
Варіативна частина					
Додаткові години на вивчення предметів інваріативної складової, курсів за вибором, проведення індивідуальних консультацій та групових занять		1	1	2	2

Метою початкового курсу мовно-літературної освіти є розвиток особистості дитини засобами різних видів мовленнєвої діяльності, формування ключових, комунікативної та читацької компетентностей; розвиток здатності спілкуватися українською мовою для духовного, культурного й національного самовияву, послуговуватися нею в особистому й суспільному житті, у міжкультурному діалозі; збагачення емоційно-чуттєвого досвіду, розвиток мовленнєво-творчих здібностей.

Досягнення визначеної мети передбачає реалізацію таких завдань:

- формування в здобувачів освіти мотивації вивчення української мови як мови державної;
- виховання позитивного емоційно-ціннісного ставлення до української мови, читання, дитячої книжки, прагнення вдосконалювати своє мовлення;
- розвиток образного і логічного мислення, мовлення, уяви, інтелектуальних і літературно-творчих здібностей школярів, їх пізнавальних інтересів;
- формування повноцінних навичок читання і письма;
- розвиток уміння брати участь у діалозі, інсценізаціях, створювати короткі усні й письмові монологічні висловлення;

- формування вмінь працювати з різними видами та джерелами інформації;
- ознайомлення здобувачів освіти з дитячою літературою різної тематики й жанрів, формування прийомів самостійної роботи з дитячими книжками;
- формування вмінь опрацьовувати тексти різних видів (художні, науково-популярні, навчальні, медіатексти);
- дослідження мовних одиниць і явищ, опанування початкових лінгвістичних знань і норм української мови;
- залучення школярів до практичного застосування вмінь з різних видів мовленнєвої діяльності в навчальних і життєвих ситуаціях.

Відповідно до зазначених мети і завдань освітньої програми мовно-літературної галузі «Українська мова і читання» для 1-2 класів педагогічної технології «Росток» виділено такі змістові лінії: **«Взаємодіємо усно»**, **«Читаємо»**, **«Пишемо. Взаємодіємо письмово»**, **«Досліджуємо медіа»**, **«Досліджуємо мовні явища»**.

Змістова лінія **«Взаємодіємо усно»** спрямована на формування в молодших школярів умінь сприймати, аналізувати, оцінювати, перетворювати, інтерпретувати й оцінювати усну інформацію та використовувати її в різних комунікативних ситуаціях, спілкуватися усно з іншими людьми в діалогічній і монологічній формах заради досягнення певних життєвих цілей.

Навчання за цією лінією спрямоване на розвиток умінь здійснювати такі види мовленнєвої діяльності, як **слухання-розуміння (аудіювання)** та **говоріння** (що, у свою чергу, є чинниками формування таких видів мовленнєвої діяльності, як читання та письмо, а також інформаційно-комунікаційної, громадянської, соціальної, культурної та інших компетентностей). Для цього використовуються різноманітні методи та прийоми, забезпечується систематичний контроль за сформованістю відповідних умінь.

Передбачено збільшення лексичного запасу, ускладнюється граматичний лад мовлення, розширюється тематика й поглиблюється логіка міркувань у висловлюваннях, що пропонуються для слухання. Відповідно поступово підвищуються вимоги до швидкості, точності сприйняття усного мовлення, розуміння прослуханого, уміння зосереджувати довільну ува-

гу протягом більш тривалого часу. Усе це обумовлює необхідність постійно удосконалювати навичку **аудіювання**. Здобувачі освіти вчать ся стежити за розвитком думки: помічати в тексті слова, найбільш важливі для розуміння висловлювання, усвідомлювати значення загального тону, тембру, темпу, сили голосу.

Робота над побудовою діалогічних і монологічних висловлювань здійснюється на основі побаченого або почутого. Необхідною умовою навчання побудови висловлювань є наявність комунікативного мотиву. Мовленнєвий розвиток здобувачів освіти відбувається під керівництвом учителя (робота у парі з однокласником або в малій групі), а також самостійно, що залежить від мети уроку, навчального завдання, інтересу та ступеня підготовленості молодших школярів.

З метою створення мовленнєвих ситуацій, які спонукають їх до говоріння, під час організації мовленнєвої діяльності широко застосовуються дидактичні казки, використовуються сюжетно-рольові ігри. Специфіка роботи з казками (слухання, переказування, інсценізація, складання власних казок) створює сприятливі умови для розвитку усного мовлення, а спілкування здобувачів освіти у процесі підготовки до інсценізації казок виробляє культуру спілкування.

Змістова лінія «**Читаємо**» передбачає формування в молодших школярів повноцінної навички читання, умінь самостійно вибирати й опрацьовувати літературні тексти різних видів, дитячі книжки, висловлювати своє ставлення до прочитаного, сприймати художній текст як засіб збагачення особистого емоційно-чуттєвого, соціального досвіду, користуватися раціональними прийомами пошуку потрібної інформації в різних джерелах, працювати з інформацією в різних форматах, застосовувати її в навчально-пізнавальних, комунікативних ситуаціях, практичному досвіді.

Змістова лінія «**Досліджуємо мовні явища**» характеризується практичною спрямованістю, яка виявляється і в тому, що навчальні досягнення здобувачів освіти 1-2 класів з мови оцінюються не стільки за обсягом знань з мови, скільки за мовними вміннями: будувати речення, різні за інтонацією, структурою та метою висловлювання; правильно утворювати форми слова і будувати словосполучення; дотримуватися норм лексичної сполучуваності, вимови, наголошування слів.

Важливими навчальними вміннями молодших школярів, які перевіряються з діагностичною метою, є вміння списувати з друкованого тексту та вміння співвідносити фонетичний і графічний образи слова, ділити слова на склади, визначати наголошений склад, позначати звуки слова відповідними буквами без їх пропусків, замінь, вставлянь і переставлянь.

Важливою складовою навчання мови є *формування навичок письма*. Необхідно навчати писати охайно та розбірливо; швидкість письма має задовольняти навчальні потреби здобувачів освіти з урахуванням їхніх індивідуальних особливостей. Робота з навчання письма передбачає формування у них культури оформлення письмових робіт (відступ від попередньої роботи чи від верхнього краю сторінки, розташування на рядку заголовка, дотримання абзаців, полів, охайність підкреслень, виправлень та ін.).

Реалізація змісту навчання української мови і читання *передбачає загальнокультурний розвиток здобувачів освіти і підготовку їх до життєдіяльності в українському суспільстві*, характерною особливістю якого є полікультурність та багатонаціональність. Засобами загальнокультурного розвитку виступає використання в процесі навчання народознавчого матеріалу, текстів історичної та морально-етичної тематики, інформації про відомих українців минулого і сьогодення, підготовка та залучення молодших школярів до проведення свят і обрядів, ознайомлення з історією їх виникнення. З метою формування культури поведінки в сім'ї доцільно ознайомлювати з українськими традиціями в родинних стосунках.

Підготовка до життя в українському соціумі передбачає також засвоєння ними назви рідної держави та її столиці, ознайомлення з державними символами України, усвідомлення значення державної мови, виховання патріотичних почуттів, шанобливого ставлення до інших націй, які проживають в Україні, та їхніх мов.

Для забезпечення успішної адаптації в шкільному середовищі дітей потрібно вчити спілкуватися з однокласниками, іншими дітьми та дорослими, вправляти їх у виконанні соціальних ролей: читача бібліотеки, учасника різноманітних культурних заходів тощо. З цією метою слід використовувати відповідні навчальні тексти, складати діалоги на різноманітну тематику та ін.

Змістові лінії реалізуються через такі інтегровані курси і навчальні предмети:

2 клас – навчальні предмети «Українська мова», «Читання».

ПРОГРАМА

2 клас

Очікувані результати навчання здобувачів освіти	Зміст навчання
Змістова лінія «Взаємодіємо усно»	
<p>Здобувач освіти: з увагою <i>сприймає</i> усні репліки співрозмовника, <i>перепитує, доречно реагує</i> на них; <i>виконує</i> сприйняті на слух інструкції щодо виконання поставлених учителем навчальних завдань; <i>сприймає</i> монологічне висловлення й <i>використовує</i> усну інформацію з конкретною метою; <i>відповідає на запитання</i> за змістом прослуханого і <i>ставить</i> запитання до усного повідомлення; <i>відтворює</i> основний зміст усного повідомлення; <i>передає інформацію в малюнках, схемах із допомогою вчителя/вчительки</i>; <i>вибирає</i> інформацію з почутого і <i>пояснює</i>, чому вона зацікавила, <i>обговорює</i> її з іншими; <i>висловлює</i> своє ставлення до почутого: до подій, персонажів тексту; <i>розповідає</i> про власні почуття, які викликав прослуханий текст; <i>пояснює</i>, чому щось подобається, а щось ні; <i>бере участь</i> у розігруванні діалогів за змістом малих фольклорних форм, казок, віршів, <i>використовує</i> доречно силу голосу, темп мовлення, міміку, жести, рухи; <i>вступає</i> в діалог, <i>підтримує</i> й <i>ініціює</i> діалог на добре відому тему та на теми, які викликають зацікавлення;</p>	<p>Сприймання й оцінювання усної інформації.</p> <p>Відтворення інформації.</p> <p>Аналіз та інтерпретація (розкриття змісту) почутого.</p> <p>Оцінювання усної інформації. Висловлення та захист власних поглядів. Регулювання власного емоційного стану.</p> <p>Практичне оволодіння діалогічною формою мовлення,</p>

<p><i>користується</i> формулами мовленнєвого етикету (ввічливими словами); <i>дотримується</i> правил спілкування; <i>використовує</i> відповідно до ситуації спілкування несловесні засоби (жести, міміка тощо); <i>регулює</i> дихання, силу голосу і темп мовлення у процесі спілкування; <i>усно переказує</i> текст із опорою на допоміжні матеріали (ілюстрація, план, опорні слова, словосполучення); <i>створює</i> власне висловлення за ілюстраціями; <i>розповідає</i> про свої спостереження, враження, події з власного життя; <i>впевнено висловлює</i> свої думки.</p>	<p>етикетними нормами культури спілкування.</p> <p>Використання словесних і несловесних засобів під час представлення своїх думок. Практичне оволодіння діалогічною формою мовлення, етикетними нормами культури спілкування.</p> <p>Перетворення текстової інформації.</p> <p>Створення усних монологічних висловлювань.</p> <p>Збагачення естетичного та емоційно-чуттєвого досвіду. Висловлення та захист власних поглядів.</p>
<p>Змістова лінія «Читасмо»</p>	
<p>Здобувач освіти: <i>читає вголос</i> правильно, свідомо, плавно, цілими словами нескладні за змістом і формою тексти; <i>виявляє початкові уміння</i> читати мовчки; <i>пояснює</i> значення більшості слів, ужитих у прямому та переносному значеннях; <i>знаходить у тексті</i> незнайомі слова, з'ясовує їх значення, користуючись виносками, тлумачним словником, а також через контекст (з допомогою вчителя); <i>правильно інтонує</i> прості речення будь-якого виду; <i>користується</i> найпростішими прийомами регулювання темпу читання, сили голосу, дихання залежно від змісту тексту (самостійно та за завданням учителя); <i>самостійно читає, практично розрізняє</i> з опорою на найпростіші жанрові особливості тексти малих фольклорних форм, що опрацьовувалися під час навчання, а також літературних жанрів (казка, вірш,</p>	<p>Формування і розвиток навички читання.</p> <p>Розвиток уміння працювати з різними джерелами інформації.</p> <p>Оцінювання тексту.</p> <p>Перетворення інформації.</p> <p>Знайомство із різними жанрами фольклорних і літературних творів.</p> <p>Ознайомлення з різними джерелами та видами інформації.</p> <p>Практичне використання різних джерел інформації.</p> <p>Сприйняття, оцінювання, аналіз та інтерпретація тексту.</p> <p>Висловлення й захист власних поглядів.</p> <p>Прогнозування змісту худож-</p>

що було цікаво / нецікаво, що нового дізнався / дізналась), *підтверджує* свої думки фактами з тексту;
пов'язує зміст прочитаного зі своїми знаннями, попереднім читацьким, а також власним життєвим емоційно-чуттєвим досвідом;
передає власне ставлення до подій, вчинків персонажів через ілюстрування, декламацію, рольові ігри, інсценізацію твору чи окремих його епізодів (з використанням вербальних і невербальних засобів художньої виразності);
імпровізує з репліками, відтворюючи діалоги з казок, віршів, оповідань;
бере участь у колективному обговоренні прочитаного: *зацікавлено й уважно слухає* співрозмовників, *толерантно ставиться* до їхніх думок, *пояснює* своє розуміння дискусійних питань;
знає і називає найважливіші інформаційні ресурси: бібліотека, Інтернет, телебачення, дитячі газети, журнали, книжки, довідкові видання;
знаходить у нехудожніх і навчальних текстах відповіді на запитання, поставлені вчителем;
здійснює пошук потрібної інформації у дитячих довідкових виданнях;
виявляє в тексті і *пояснює* зміст графічної інформації (таблиця, схема, емотикони тощо);
аналізує одержану інформацію, *звертається* до дорослих (коли є сумнів) за підтвердженням її правдивості, достовірності;
застосовує одержану інформацію в навчальній діяльності та практичному досвіді;
перетворює вербальну інформацію із суцільного тексту у візуальну (малюнок, кадри до мультфільму, таблиця тощо);

Творча діяльність за змістом прочитаного.
 Сприймання й оцінювання інформації.

Висловлення та захист власних поглядів.
 Використання словесних і несловесних засобів під час представлення своїх думок.

Регулювання власного емоційного стану.
 Творча діяльність за змістом прочитаного.

<p><i>розпочинає ознайомлення з новою дитячою книжкою з розглядання її структурних елементів: обкладинки, титульного аркуша, ілюстрацій, змісту (переліку) творів, правильно їх називає;</i></p> <p><i>передбачає орієнтовний зміст твору, дитячої книжки за вказаними елементами;</i></p> <p><i>розрізняє дитячі книжки за типом видання: книжка-твір, книжка-збірка, енциклопедія, дитячий журнал, словник;</i></p> <p><i>добирає для читання дитячі книжки на відповідну тему: казки про тварин, пригоди, фантастика та ін.;</i></p> <p><i>визначає мету свого читання (для проведення цікавого дозвілля, знаходження потрібної інформації та ін.), обирає, читає відповідні книжки, пояснює свій вибір;</i></p> <p><i>перечитує книжки, окремі їх епізоди для кращого розуміння змісту та вдосконалення навички читання;</i></p> <p><i>має уявлення про жанри й теми дитячого читання;</i></p> <p><i>називає твори, дитячі книжки, що сподобалися, розповідає, які епізоди справили найбільше враження;</i></p> <p><i>називає кілька прізвищ авторів прочитаних творів.</i></p>	<p>Перетворення інформації.</p> <p>Розвиток читацької самостійності.</p> <p>Розвиток читацької самостійності й активності.</p> <p>Розширення читацького кругозору. Формування літературної картини світу. Висловлення та захист власних поглядів. Прогнозування змісту художнього та нехудожнього тексту. Формування рефлексивного досвіду за змістом прочитаного.</p> <p>Аналіз та інтерпретація змісту текстів.</p>
---	---

	<p>Формування рефлексивного досвіду за змістом прочитаного.</p> <p>Робота з різними джерелами і видами інформації.</p> <p>Робота з дитячою книжкою</p> <p>Орієнтовний зміст літературного матеріалу: <i>дитяча література в авторській жанрово-тематичній різноманітності:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – твори усної народної творчості, дитячий фольклор; – твори відомих письменників-класиків України та зарубіжжя на актуальні теми для дітей; – художня вітчизняна і зарубіжна література сучасних письменників: казки, легенди, оповідання, вірші, п'єси, повісті-казки, комікси; – науково-пізнавальна література для дітей: книжки, енциклопедії, довідники; – дитяча періодика; <p>теми дитячого читання: про Батьківщину, сім'ю, на героїко-патріотичну тематику, про живу й неживу природу, дітей, дружбу, шкільне життя, пригоди, фантастика, дитячі детективи, історії винаходів, відкриттів, сучасні технології та ін.</p>
<p>Змістова лінія «Пишемо. Взаємодіємо письмово»</p>	
<p>Здобувач освіти: <i>пише</i> правильно, розбірливо, охайно, з однаковим нахилом букв; дотримується свідомо гігієнічних правил письма; <i>дотримується</i> культури оформлення письмових робіт: <i>розташовує</i> самостійно заголовок у рядку, <i>дотримується</i> поля, правого і лівого краю сторінки, абзаців, <i>робить</i> акуратні виправлення;</p>	<p>Формування і розвиток навички письма.</p>

<p><i>розташовує</i> слова й віршові строфи в колонку; <i>записує</i> слова в таблицю; <i>обмінюється</i> елементарними письмовими повідомленнями (записка, лист, вітальна листівка та ін.); <i>обирає</i> для написання повідомлення відповідне оформлення (шрифт, розмір, колір тощо); <i>відновлює</i> деформований текст з 3-4 речень; <i>створює і записує</i> коротке зв'язне висловлення на добре відому та цікаву тему; <i>перевіряє</i> (з допомогою вчителя), чи грамотно написаний власний текст; <i>виправляє</i> орфографічні й пунктуаційні помилки на вивчені правила (самостійно і з допомогою вчителя); <i>удосконалює</i> текст із часто повторюваними словами шляхом заміни їх синонімами та займенниками (без уживання термінів)</p>	<p>Створення власних письмових висловлень.</p> <p>Перевірка й редагування текстів</p>
<p>Змістова лінія «Досліджуємо медіа»</p>	
<p>Здобувач освіти: <i>сприймає</i> прості медіапродукти; <i>обговорює</i> зміст і форму простих медіатекстів, <i>розповідає</i>, про що в них ідеться; <i>визначає</i>, кому і для чого призначений медіатекст; <i>пояснює</i> зміст вербальної і невербальної інформації в медіапродуктах; <i>висловлює</i> свої враження від змісту і форми медіапродукту; <i>створює</i> прості медіапродукти (листівка, sms-повідомлення, фото, колаж, комікс тощо) з допомогою інших</p>	<p>Робота з медіа продукцією.</p>
<p>Змістова лінія «Досліджуємо мовні явища»</p>	
<p>Здобувач освіти: <i>усвідомлює</i> значимість мови як засобу людського спілкування; <i>розуміє</i> роль української мови як державної мови України;</p>	<p>Формування поняття про мову як найважливіший засіб людського спілкування. Усвідомлення значення</p>

<p><i>застосовує</i> в процесі спілкування слова ввічливості; <i>правильно читає</i> (напам'ять або із запису) український алфавіт; <i>розташовує</i> 5-6 слів за алфавітом з орієнтацією на першу літеру; <i>користується</i> алфавітом у роботі з навчальними словниками; <i>розрізняє</i> звуки і букви; <i>називає</i> голосні і приголосні звуки; <i>розрізняє</i> дзвінки та глухі, тверді та м'які приголосні звуки; <i>уміє позначати</i> звуки буквами; <i>експериментує</i> зі словами: <i>змінює, додає, вилучає</i> один звук (букву), склад в словах так, щоб вийшло інше слово; <i>правильно вимовляє</i> слова з дзвінкими приголосними звуками в кінці слова і складу перед глухим; <i>правильно наголошує</i> загальноживані слова та <i>уміє ставити</i> наголос у них; <i>експериментує</i> з наголосом: <i>порівнює і пояснює</i> значення слів, які відрізняються лише наголосом; <i>знає</i> такі основні правила орфографії: велика буква на початку речення, в іменах людей, кличках тварин, географічних назвах; позначення м'якості приголосних, правопис слів з апострофом; подовження приголосних звуків; написання букв, що позначають два звуки; перенос слів (з рядка в рядок складами, зі збігом приголосних, з літерами <i>ь, й</i>, буквосполученнями <i>дж, дз, йо, ьо</i>, апострофом, подовженими приголосними); <i>уміє записувати</i> слова під диктування; <i>правильно записує</i> найуживаніші словникові слова; <i>має уявлення</i> про слово як одиницю мови і мовлення; <i>розпізнає</i> слова, близькі і протилежні за значенням;</p>	<p>української мови як державної. Дослідження культури усного та писемного мовлення. Користування алфавітом.</p> <p>Дослідження звуко-буквеного складу слів, правильна їх вимова і написання.</p> <p>Вправління у визначені наголос в словах.</p> <p>Засвоєння основних правил правопису слів.</p> <p>Письмо слів під диктування. Засвоєння правопису найуживаніших слів, які потрібно запам'ятати. Дослідження лексичного значення слова. Використання лексичного багатства української мови у власному мовленні.</p>
--	---

<p><i>розрізняє</i> пряме й переносне значення слів; <i>намагається пояснювати</i> різні значення багатозначних слів; <i>розрізняє</i> слова, що називають предмети, ознаки, дії; <i>добирає</i> самостійно 4-6 слів, які відповідають на питання <i>хто? що? який? яка? яке? які? що робить? що роблять?</i> <i>розрізняє</i> слова, які відповідають на питання <i>хто?</i> і <i>що?</i> <i>правильно вживає</i> велику / малу літери у власних / загальних назвах; <i>змінює</i> іменники за числами (один – багато); <i>впізнає</i> слова, які відповідають на питання <i>який? яка? яке? які?</i>, окремо та в реченнях, у тексті; <i>утворює</i> словосполучення іменників з прикметниками; <i>добирає</i> до відомого предмета відповідні ознаки; <i>впізнає</i> слова-назви дій, ставить до них питання; <i>добирає</i> влучно дієслова для висловлення власних думок; <i>упізнає</i> в реченні прийменники; <i>пише</i> їх окремо від інших слів; <i>пов'язує</i> між собою слова за допомогою прийменників; <i>пояснює</i> роль речень у мовленні; <i>досліджує, аналізує</i> зміст речень у прочитаних творах та головних і другорядних слів (членів речення); <i>поширює</i> речення словами; <i>розрізняє</i> різні види речень для досягнення мети спілкування; <i>правильно відтворює</i> інтонацію розповідних, питальних і спонукальних, окличних та неокличних речень; <i>використовує</i> відповідні розділові знаки в кінці речень під час письма; <i>складає</i> речення за малюнком, на задану тему; <i>розпізнає</i> текст за основними ознаками;</p>	<p>Спостереження за словами, які служать для назви предметів, ознак, дій. Дослідження ролі іменників у мовленні і використання їх у власних висловленнях. Дослідження виражальних можливостей прикметників, використання їх з метою увиразнення мовлення.</p> <p>Спостереження за роллю дієслів у мовленні і застосування їх у власних висловленнях.</p> <p>Дослідження значення в мовленні прийменників і використання їх для зв'язку слів у реченні. Дослідження і конструювання речень. Спостереження за вживанням слів у них. Поширення речень.</p> <p>Спостереження за видами речень. Інтонаційно правильне читання розповідних, питальних і спонукальних, окличних та неокличних речень.</p> <p>Спостереження за ознаками тексту. Дослідження текстів.</p>
--	---

<p><i>розрізняє</i> текст-розповідь і текст-опис та <i>пояснює</i> їх призначення; <i>добирає</i> заголовки до тексту; <i>визначає</i> в тексті зачин, основну частину, кінцівку; <i>пояснює</i> роль виражальних засобів у тексті; <i>складає і записує</i> невеликий текст (3-4 речення) за ілюстрацією, серією малюнків, про події з власного життя; <i>дотримується</i> абзаців у процесі записування текстів; <i>перевіряє і вдосконалює</i> власні тексти, усуваючи лексичні повтори.</p>	<p>Складання текстів.</p> <p>Удосконалення текстів.</p>
---	---

II. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ до підручника «Українська мова», 2 клас (автори Кальчук М.І., Карась Н.І.)

Метою оновлення підручників з української мови за педагогічною технологією «Росток» для 2 класу стала необхідність перегляду їх щодо відповідності Державному стандарту початкової загальної освіти та Освітньої програми початкової школи, педагогічна технологія «Росток», яка створена на основі Типової освітньої програми, розробленої під керівництвом О.Я.Савченко (1-2 класи).

Згідно Державного стандарту початкової освіти, оновлені підручники забезпечують умови для виконання мети початкової освіти: *«Гармонійний розвиток дитини відповідно до її вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб, виховання загальнолюдських цінностей, підтримка життєвого оптимізму, розвиток самостійності, творчості та допитливості»* та принципів, які забезпечують відповідність віковим особливостям 6-7 річної дитини, визнання її прав на навчання через ігрову діяльність, яка забезпечує радість пізнання нею навчального матеріалу й збільшення часу на її творчість та широке використання дослідницької й проектної діяльності.

Освітній процес, який забезпечували підручники 1 класу, цілком відповідав меті початкової школи та цінностям дитинства, але у другому класі не було в системі продовжено цю роботу. Тому постало завдання у другому класі **забезпечити**

чити наступність вивчення української мови після першого класу, а значить – привести в систему зміст та форми роботи відповідно першого року вивчення української мови. Також виникла потреба активніше *використовувати в освітньому процесі дослідницьку та проектну діяльність, яка приносить радість дитині та надасть більше можливостей* щодо розвитку творчості, допитливості та самостійності вже другокласників. З цією метою удосконалено види навчальної діяльності (групова робота, дослідження, спостереження), створено особистий простір для діяльності, створюючи умови для власного вибору.

Матеріал розроблено на основі тематичного планування. До кожної теми підбрану велику кількість вправ, щоб учні мали можливість цілісно побачити певну мовну тему та опрацювати їх в системі. Така насиченість вправ дає можливість вчителю, у зв'язку із виділенням різної кількості годин на вивчення української мови школами відповідно робочого плану навчального закладу, самостійно визначати кількість годин на вивчення певної теми при складанні календарного планування. Ми ж подаємо як можливий варіант календарного планування української мови для I семестру із розрахунку 4 години на тиждень.

На що потрібно звернути увагу вчителям, розпочинаючи роботу за новими підручниками?

Особливістю вивчення української мови за педагогічною технологією «Росток» для I циклу навчання у початковій школі залишається навчання через гру, казку, а значить відведення значного місця для театралізації. (Тому у класі відповідно повинен бути хоча елементарний реквізит, декорації.) Насамперед потрібно знати, що в нових підручниках внесено корективи в існуючі авторські (Кальчук М.І.) лінгвістичні казки. Після ознайомлення з лінгвістичною казкою у підручнику учням надається можливість (завдання з відведеним спеціальним місцем) передати свої враження від почутого чи побаченого в інсценізації, а також передати свої думки через власні малюнки або створити їх в групі. Учні можуть імпровізувати з репліками, відтворюючи діалоги з авторських казок, брати участь у виставі, навчаючись у дії правильно і доречно добирати інтонацію, міміку, жести, рухи. Після інсценізації

школярі діляться театральним досвідом та обговорюють враження від драматизації з позиції учасника чи глядача.

У підручнику вправи побудовано так, щоб учні не відтворювали теоретичний матеріал, а досліджували, висловлюючи свої думки, спостерігали за мовними явищами (звуками, словами, реченнями, текстами) та конструювали їх. Це забезпечує розвивальний, партнерський підхід до навчального процесу. Згідно сьогоденних завдань початкової освіти, зокрема І циклу навчання, у посібнику введені нові позначки (основне завдання їх прописано):

1. Сова з указкою пропонує учням звернути увагу на інформацію, яка буде потрібна учням для правильного і усвідомленого користування усним і писемним мовленням.

2. Сова без указки просто пропонує прочитати інформацію чи виконати завдання.

3. Телефон із знаком питання – проектна діяльність учнів з використанням сучасних електронних пристроїв.

4. У другій частині підручника, у зв'язку із адаптацією учнів у новому навчальному році та певній навченості другокласників (каліграфічного і грамотного письма), введено додаткові позначки:

- Робота у робочому зошиті має вже робочий вигляд: зошит і ручка.
- Зайчик пише – удосконалення каліграфічного письма вивчених букв, буквосполучень.
- Зайчик із блокнотом – запис думок, вражень, почуттів в окремому записнику(це може бути зошит будь-якого формату і навіть блокнот).

Приступаючи до уроків вивчення української мови, рекомендуємо оглянути підручник і зрозуміти його зміст, ознайомитися із творчими завданнями. Бажано і перший урок провести для ознайомлення учнів із підручником. Виробити разом з учнями основні правила роботи на уроках української мови.

Насамперед хочемо звернути увагу вчителів на запропоновану для ознайомлення тему «Правопис слів з ненаголошеними голосними [е], [и]». Вона подається у підручнику на власний вибір: знайомити учнів із таким мовним явищем чи залишати для вивчення вже у 3 класі. Ми вважаємо, що на рівні пропедевтики учні повинні знати про існування такого мовного явища, так як вони пишуть такі слова. Тому у під-

ручнику є позначка **Для додаткового ознайомлення*. І вчитель сам вирішує чи ознайомлювати учнів і відповідно вносити корективи у календарне планування.

Звертаємо увагу учителів також на виконання каліграфічних завдань. Так, повторюючи правильне написання літер, у підручнику їх начерк написано слабонаведеними лініями з метою полегшення виконання завдання та уникаючи неправильного письма учнями. Рекомендуємо вчителю спочатку нагадати учням правильний начерк букв або показати за допомогою електронних пристроїв, а потім лише дати їм можливість повторити письмо шляхом обведення букв, їх сполучень з іншими, а також написання слів і речень. Після цього можна переписати письмо у робочому зошиті із сіткою № 1 або провести аналогічні каліграфічні вправи.

Вивчення теми «Мова і мовлення» насамперед повинно стати мотивацією вивчення української мови та стимулом відзначення Дня писемності. Також учні повинні знати про наявність в Україні Всеукраїнського конкурсу знавців української мови імені Петра Яцика. Приступаючи до вивчення цієї теми, вчитель повинен знати, що підсумковий урок бажано провести нетрадиційно. Якщо досвід вчителя/ки дозволяє, то це може бути урок-свято, а в іншому випадку учні вивчають вірші, готують усні виступи про мову або паперові чи електронні роботи готують. А щоб було цікавіше продемонструвати свої роботи, то можна запросити учнів з іншого класу, яким буде корисно і повчально послухати учнів саме другого класу про українську мову.

Уроки цієї теми варто інтегрувати з уроками музичного й образотворчого мистецтв, трудового навчання, навколишнього світу, інформатики тощо. Тому варто про це обговорити з учнями і мати загальну картину проведення підсумкового уроку.

Для мотивації вивчення даного матеріалу корисно створити проблемну ситуацію. Учні повинні відчувати необхідність вивчення його. Проблема ситуація може взятися із життя дітей щодо їх мовлення, а казка являться продовженням розмови щодо вирішення цієї проблеми у житті казкових героїв. Можна самим змістом казки створити проблемну ситуацію: інсценізацію казки чи розповідь за малюнком зупинити після речення: «Ой, а Мишеня не може мені сказати спасибі. Мені жаль його».

Учитель: – Що б ви порадили у цій ситуації Зайчику?
– Що зробили б на його місці? та ін.

Виконання вправ до цієї теми сприяють осмисленню вивченого матеріалу. Але виконання всіх вправ не є обов'язковим. Учитель повинен враховувати можливості конкретного класу, їх інтереси та уподобання, ерудицію. Творчий підхід і вільний вибір повинен керуватися учителем.

Домашнє завдання вчитель вибирає із запропонованих вправ за власним вибором, враховуючи індивідуальні можливості учнів, рівень осмислення програмового матеріалу. Можливі індивідуальні завдання, як для сильних так і для слабших учнів: *вивчити вірш напам'ять, списати речення із вправи про мову, скласти і записати речення про навчання Зайчика у школі.* Обов'язково дається першим домашнім завданням цієї теми – переказування або інсценізація казки. Першим домашнім завданням з цієї теми обов'язково дається переказування або інсценізація казки. Творчим дітям корисно давати завдання придумати щось своє, змінити казку, доповнити новими подіями, намалювати власний малюнок до казки.

Виконання вправ з цієї теми повинні виконуватись з врахуванням можливостей учнів та забезпечення класу. Наприклад, вправу 11 можна зробити під ксерокс і кращому учневі в оформленні і підготовці цієї роботи буде надаватися право виступити на підсумковому уроці, отримавши кілька індивідуальних порад від вчителя.

Виконувати вправи у підручнику рекомендуємо кольоровими олівцями, гелевими ручками, для вироблення естетичних смаків та емоційного сприйняття матеріалу, кращого запам'ятовування (обводити, підкреслювати, з'єднувати, розмальовувати тощо). У змісті казок слід учням рекомендувати малювати, домальовувати. Наприклад с. 29-32, учні можуть домалювати фрагменти лісової галявини, лісу, річки тощо.

Щодо утворення палітри слів у підручнику (с.9), то виконання таких вправ пропонується через записування слів кольоровими олівцями, гелевими ручками так, щоб це нагадувало палітру, а над ними намалювати відповідні предмети. Слова повинні бути яскравими, різних кольорів, красиво написані.

На завершення вивчення цієї теми, перевірочний вид роботи проводиться з діагностичною метою. Учитель матиме загальне уявлення щодо вироблення індивідуальних завдань

під час виконання каліграфічних вправ.

Вже під час вивчення теми «Мова і мовлення» введена позначка «Звірята з телефоном». Це дослідницькі, творчі завдання, покликані розвивати творчість, креативність учнів. Школярі можуть створювати прості медіапродукти (фото, листівки, комікси, книжечки, стіннівки, колаж тощо) з допомогою вчителя/вчительки.

Її введено на основі проблемно-пошукового підходу до вивчення програмового матеріалу. У рамках вивчення будь-якої теми, через їх виконання, окреслено ті проблеми (дослідницькі чи проблемні запитання), які стануть основою практичної роботи дітей у групах чи самостійно. Рекомендуємо вчителям вже на першому уроці, ознайомлюючи учнів з новою темою, замалювати ці позначки, привертаючи увагу учнів, адже вони даються для виконання на певний проміжок часу. Батьки також можуть прийняти активну участь у шкільному житті дитини, допомагаючи їм знаходити інформацію у різних джерелах, разом готуючи матеріали, костюми тощо.

Після вироблення мотивації вивчення української мови розпочинається конкретне ознайомлення із мовними поняттями. Спочатку повторюємо вивчений матеріал у 1 класі. Учні вже уміють знаходити літери на малюнку та самі зможуть домальовувати. Ці малюнки повинні бути кольоровими, яскравими. Таку роботу можна інтегрувати з уроками малювання. Головне завдання теми «Повторення вивченого в 1 класі» – повторити вивчений матеріал, налаштувати учнів на те, що вони вже чимало знають про українську мову і багато чому вже навчилися.

Розпочинаючи роботу у II частині підручника, потрібно учнів знову познайомити з її особливостями. Завдання №2 спонукає учнів до роздумів: «А чи все вони знають про звуки?» Лише після цього варто запропонувати завдання із вправи № 3. Цей нетрадиційний урок у методиці називається уроком-казка із вільною структурою і формою проведення. На такому уроці учні мають право і не писати у робочих зошитах, а лише діяти, малювати. До цього уроку потрібно підійти творчо, враховуючи можливості учнів та класу. (Методика ознайомлення з казкою описана у методиці). Учитель/ка може знайомити учнів частинами, ставлячи запитання до кожної з них і підкреслюючи головну інформацію, а можна

підготувати інсценізацію з кількома учнями, написавши їм слова на листочках і повісивши за ширмою. Так як до першої теми «Мандрівка на казкову Галявину звуків» подано 17 вправ, то її можна проводити 2-3 уроки. Дійсно Галявина звуків велика і вміщує багато інформації. Але вчителю не потрібно ставити за мету, щоб учні все знали про звуки з перших уроків. Вони будуть надалі оволодівати цим матеріалом і постійно повертатися до змісту казок, їх малюнків та демонструвати постійно власні малюнки до придуманих казок. Ці перші 2-3 уроки подають блочну інформацію для **загального ознайомлення**, а не вивчення. Тому вчителеві важливо спочатку відслідкувати наступне вивчення тем кожного уроку із загальної теми «Звуки і букви».

Отже, мета першого уроку даної теми – дати загальну картину поділу звуків, щоб учні мали перед собою загальну картину теоретичного матеріалу, та знали конкретну мету, що їм потрібно буде вивчати. На кожному наступному уроці, використовуючи зорову опору, теоретичний матеріал частинами, так як подано в підручнику, відпрацьовується до автоматизму. Запис букв на малюнку, що означають певну групу звуків, можна виконувати по-різному. Можна на першому уроці записати на листочку відразу всі групи звуків до поданої частини казки. А можна повертатися до малюнка на кожному уроці і поступово записувати групи звуків, які вивчаються ґрунтовно.

Якщо дітям подобається малювати, то можна запропонувати їм виконати малюнок на окремому листку, і з кожним уроком доповнювати теоретичний матеріал. В результаті вийде загальний малюнок поділу звуків на групи та їх характеристика. Цей малюнок учні будуть використовувати для повторення протягом наступних років навчання в школі. Такі малюнки до вивчених казок бажано збирати в папку, як зорову опору. Ця папка поповнюватиметься малюнками, записами до кожної теми і в наступних класах. У 4 класі більшість учнів самі захочуть вже складати казки до матеріалу, який вивчається.

Осмислення вивченого матеріалу та вироблення відповідних умінь і навичок

На наступних уроках учні переказують казку за власним малюнком чи без малюнка. Якщо у класі є великий малюнок на дошці, то можна теоретичний матеріал прикрити намальо-

ваними листочками, а потім перевірити разом з учнями правильність відповіді. Можна навмисне зробити помилку і помістити на плакат, щоб діти знайшли і виправили помилку. Таким чином вони привчаються уважно сприймати вивчений матеріал.

Переходячи до вивчення теми «Правопис слів», учитель повинен звернути увагу на введення нової позначки і додати її назву «Щоденник вражень» з метою надання можливості учня вільно писати на запропоновану тему. Але вчитель/ка можуть запропонувати учням і власну тему, яка стала більш актуальною у класі на даний момент. Після вільного письма учням пропонується записати у рядках підручника простим олівцем слова, які викликали труднощі в написанні. Саме ці слова вчитель/ка повинні взяти до уваги і прийняти рішення щодо часу і місця на уроці для їх ознайомлення чи пояснення правильного написання.

Твердження у підручниках пропонуємо писати простою або гелевою ручкою.

Для малювання предметів до словникових слів пропонуємо завести довідничок, із маленьких файликів, куди складати листочки із малюнками.

Етап вивчення нового матеріалу

Ознайомлення з новим матеріалом проводиться за відпрацьованим способом із вивчення попередніх тем. Варто пам'ятити, що на першому уроці учні отримують лише загальні уявлення про правила, які вони будуть вивчати. Головне завдання першого уроку – зацікавити учнів даною темою, мотивувати вивчення цієї теми.

На першому уроці, після озвучення казки, варто показати намальоване дерево і під закритими листочками закодовані правила. Учнів потрібно познайомити з процесом кодування, шляхом читання правила з паралельним показуванням схематичного його зображення. Надалі процес кодування або схематичний запис правила буде значною допомогою учням у відтворенні всього правила.

Ця ідея закладена і у вивчення словникових слів. Вони вивчаються нетрадиційно, за методами ейдетики: на кожне слово придумується певний образ, малюнок в якому вміщено основні місця слова для запам'ятовування. Учні, дивлячись на створений малюнок, згадують букви, які потрібно було

запам'ятати, щоб правильно писати слова. Наприклад, у слові *чЕрЕвики* запам'ятовуємо букви Е, тому намалюємо шnurки, які розташувались на черевіку у вигляді букв Е. Сам зміст казки підкаже дітям як побачити важкі місця певного слова, щоб запам'ятати його правильне написання. Тому вчитель повинен перед вивченням теми підготувати кілька малюнків, для ознайомлення учнів з цим видом роботи. Знаючи високий рівень фантазії молодших школярів, їх образність мислення, до інших слів вони зможуть самостійно придумувати певні малюнки. Можливо деякі слова викличуть утруднення, то потрібно буде підказати малюнок. Взагалі кожна дитина по-своєму бачитиме ті образи відповідно до букв, які потрібно запам'ятати. Тому малюнки в дітей можуть бути різними, а можуть і співпасти.

Етап осмислення вивченого матеріалу та вироблення відповідних умінь і навичок

Завдання наступних уроків – поступово, від одного листочка-правила до іншого осмислювати теоретичний матеріал і відпрацьовувати практичні уміння й навички. Для кожного правила відведено в підручнику по кілька уроків. Варто кожен урок повторювати ці правила переглядаючи і розповідаючи казки за листочком. Кожного разу учні можуть придумувати цікаві історії із навчання учнів у Лісовій школі, сам процес вивчення цих правил. Це може бути історія, коли Зайчик переплутав правила, або щось забувся сказати. Кожне наступне правило потрібно поєднувати з повторенням уже вивчених. Маючи перед собою зорову опору, учні значно швидше оволодіють даною темою.

Для контролю над якістю вироблення орфографічних навичок, можна вводити словникові диктанти, у яких можна використовувати слова із виконаних вправ, або підбирати самостійно.

Вивчення програмних словникових слів варто розбити на кілька уроків. Нехай учні малюють їх на листочках і складають у свої папки. Паралельно шукають ці слова в орфографічному словнику, повторюючи алфавіт, записують їх в алфавітному порядку. Корисною для загального розвитку буде робота з тлумачним словником. Тобто одна вправа може виконуватись кілька уроків. Важливо кожне слово замалювати, а відпрацьовувати до автоматизму можна буде і під час вивчення інших тем.

У II семестрі (3 і 4 частини) продовжується система роботи над формуванням мовної та мовленнєвої компетентностей другокласників: продовжується робота з удосконалення грамотного письма через записування власних думок, почуттів у «Щоденнику вражень» з наступним записом слів, які викликали труднощі в написанні; продовжується нетрадиційна форма проведення перших уроків з вивчення нової теми через урок-казку та проектної діяльності з використанням електронних пристроїв, виконання малюнків до словникових слів та повторення їх правопису; з метою зорієнтування вчителя в особливостях виконання вправ (хоча вчитель може проявити і власну творчість, залежно від рівня підготовленості і працездатності учнів) продовжується робота із активним використанням умовних позначень. Також хочемо звернути увагу вчителів на важливість продовження виконання завдань учнями у підручниках кольоровими олівцями чи гелевими ручками у таких видах роботи як з'єднання, підкреслювання, обведення, розмальовування, запис слів тощо. Адже кольори відіграють велику роль у впливі на дитячі почуття, емоції. Особливу увагу слід приділити рубриці «Це потрібно знати». Подані правила хоч учні і не вивчають напам'ять, але для концентрації уваги та з метою їх поступового запам'ятовування слід обводити таку інформацію, підкреслювати кольоровими олівцями.

Залишається важливою рекомендація для вчителів щодо перечитування програмових вимог перед вивченням теми і відслідковування можливостей підручників для їх успішного виконання.

Разом з тим у 3-4 частинах підручників є свої особливості і нововведення. Так, з метою удосконалення грамотного письма, учням пропонуються вправи для повторення основних правил правопису шляхом вставляння пропущених букв у словах, словосполученнях, а для вироблення швидкості письма у 4-й частині вводиться тренування у безвідривному написанні букв, слів. Під час вивчення теми «Значення слова» вводяться нові умовні позначення – «Словник», «Словникова скарбничка». Необхідність введення цих позначень зумовлена роботою учнів зі словами, словниками. Дана діяльність мотивуватиме учнів з'ясовувати значення слів у тлумачному словнику, записувати привабливі, маловідомі для себе слова

в окремому зошиті (блокноті), а потім розміщувати їх на спеціально відведеному місці в класі. Такий зошит є важливим у роботі з текстами на уроках літературного читання і продовжується робота на уроках української мови.

Учитель в свою чергу може творчо підійти до проведення такої роботи, створивши в класі «Квіткову галявину слів». До цього надихає педагогічна спадщина видатного педагога Василя Олександровича Сухомлинського. Він приділяв велику увагу розвитку усного і писемного мовлення школярів та підвищення їхньої мовленнєвої культури через роботу зі словом. Варто згадати його лише такі висловлювання: *«Школа стає справжнім осередком культури лише тоді, коли в ній панує культ слова», «Мовна культура людини – це дзеркало її духовної культури. Найважливішим засобом впливу є краса і велич, сила й виразність рідного слова».*

Педагог бачив вдосконалення мовлення учнів шляхом збагачення його новими словами. Він учив дітей замислюватися над словом: що воно означає і коли його краще вживати. Для цього вже в ті далекі часи в початкових класах учні мали записну книжечку – «Словникову скриньку». До неї занотовували слова, які були цікавими чи незрозумілими, а Вчитель вже потім пояснював дітям значення або емоційне забарвлення даного слова.

Педагог також вважав, що за допомогою слова можна побачити, відчутти красу навколишнього світу. Про це свідчать такі його вислови: *«Відчуваючи, переживаючи красу побаченого й почутого, можна сприйняти найтонші відтінки слова, і через слово можна відчутти красу душею»* або *«Слово входить у духовне життя дитини, якщо воно виграє усіма барвами веселки, духмяніє ароматом полів».* Василь Олександрович радив використовувати силу слова під час спостереження за красою природи, розкриття її краси: *«Слово здатне перед нами розкрити красу природи. Слово може зазвучати, як музика. Воно може бути насичене пахощами трав і квітів», «Слова, які передають красу природи, такі ж красиві, як і те, що ми бачимо. Коли ви чуєте слово «блакить», ви уявляєте небо, безмежну далечинь ланів, журавлиний ключ».* Особливість слів у мовленні дала можливість педагогу порівняти їх з квітами: *«Кожне слово рідної мови має своє обличчя, як у квітки. У ньому є свій неповторний аромат, барви».*

Таке порівняння слів із квітами досліджуємо також у висловлюваннях письменників: Павла Тичини – «*Розквітай же слово*»; Тамари Коломієць – «*Мова барвіста*»; Олександра Олеся – «*Як конвалії квітки*»; Любові Забашти – «*У барвінки зодягайся*» та інших, що надихає на творчий підхід до роботи зі словами.

Одним із таких можливих варіантів роботи зі словами в класному освітньому просторі може бути створення квіткової галявини слів, де розміщуються слова, які учням сподобались, привернули їх увагу. Робота над словами може проводитися на будь-якому уроці, головне, щоб вона дійсно зацікавила учнів або учитель зумів привернути увагу учнів до явища, події, предмета, які названі незвичайним, цікавим маловідомим словом.

Мета першого уроку вивчення нової теми (уроку-казки) – дати загальну картину поділу слів за значенням. При проведенні першого уроку з теми «Значення слова» вчитель не матиме труднощів, якщо він дотримувався методичних порад і побачив позитив у навчанні учнів. Головне, що у цій творчій роботі потрібно враховувати свою методичну компетентність і бажання учнів перетворити вивчення теоретичного матеріалу на казкове, асоціативне його сприйняття. Важливо також враховувати в проведенні таких уроків класне забезпечення: наявність класного театру та реквізитів у ньому, малюнків, плакатів, електронних засобів тощо. Учні можуть і не проявити особливої зацікавленості в проведенні таких уроків, тому вчитель повинен бути переконаний у їх ефективності та взяти ініціативу «у свої руки»: запропонувати творчим дітям виконати певні ролі чи виконати певні завдання, допомогти їм у цій творчій роботі запропонованими ролями, костюмами, реквізитом. У сьогоднішніх умовах важко розраховувати на допомогу сучасних батьків, тому можна об'єднуватися вчителям у творчі групи для спільної роботи: обмінюватися реквізитами, творчим досвідом або учням 3-х чи 4-х класів виступати перед учнями 2-х класів тощо. Головне, щоб вчитель сам, як професіонал, усвідомлював роль казки у вивченні теоретичного матеріалу на уроках української мови через театралізовану діяльність учнів, малювання, асоціацію з навколишнім світом. Саме такі активні методи навчання, який формує пізнавальний інтерес молодших школярів, здатні

розвивати їх пізнавальний інтерес та допомогти організувати самостійне оволодіння знаннями, вміннями і навичками.

Емоційно-ціннісний досвід, який набувають учні в такій діяльності, забезпечує формування і розвиток пізнавальних інтересів і здібностей, творчого мислення, виробляє уміння і навички самостійної праці, адже учень безпосередньо бере участь у діяльності по оволодінню знаннями, уміннями, навичками. Навчання через казку здатне виконувати таку цінну роботу в навчальному процесі молодших школярів: навчання маленьких школярів продовжується життям у радісному дитинстві, де навчання створює позитивні емоції, радість пізнання; непомітний перехід гри в навчання формує процеси активної уяви, що дуже цінно для учнів І циклу навчання в початковій школі; інтерес, який виникає до навчання через ігрову діяльність, спонукає дитину послідовно проникати в суть явищ, шукати зв'язки між ними, переборювати труднощі в їх розв'язанні; активізується розумова діяльність школярів, формується пізнавальний інтерес; з'являється можливість у школяра безпосередньо брати участь у діяльності по оволодінню знаннями, уміннями, навичками та більш глибоко і повно проявляти власні почуття, переживання, свій внутрішній стан. Така форма навчання дозволяє враховувати індивідуальні особливості школярів; забезпечувати більш міцне засвоєння і закріплення знань учнів; розвивати художньо-творчі здібності, як основу для морально-естетичного виховання; забезпечувати наявність почуття «свободи вибору», можливість учневі самореалізовуватись; розвивати мовлення молодших школярів через мовленнєву творчість.

Мотивацією вивчення нового матеріалу у підручнику є подані перші вправи перед темою, виконання яких демонструватиме учням недостатність наявних у них знань та спонукатиме школярів до необхідності оволодіння новими знаннями або розширення їх. Наступною роботою йде вже конкретне ознайомлення із теоретичним матеріалом. У казці він представлений «дослідженням» нового матеріалу казковими героями. Тому вчитель може «зупиняти» ознайомлення зі змістом казки і пропонувати учням висловлювати власні думки. Це все залежить від рівня наявних знань в учнів конкретного класу, їх активності та ініціативності.

Нагадаємо ще раз про можливі такі етапи роботи над казкою.

Ознайомлення із змістом казки.

Способи представлення казки можуть бути такими:

- розповідь учителя з демонстрацією малюнка казки чи з використанням комп'ютерних технологій;
- інсценізація казки підготовленими учнями;
- читання казки учителем у команді з підготовленими учнями.

1. Бесіда за змістом казки

Після ознайомлення учнів із змістом казки слід провести бесіду за її змістом з метою виділення основного теоретичного матеріалу. Для цього варто підкреслювати основний теоретичний матеріал у змісті казки.

Домашнє завдання після першого уроку повинне бути також нестардатним: виконати записи на малюнках відповідно змісту казки і розмалювати їх, створити власний малюнок, підготуватися до інсценізації чи розповіді казки тощо.

2. Осмислення змісту

Осмислення теоретичного матеріалу проходить під час проведення системи наступних уроків. Починається ця робота із короткого поетапного записування теоретичного матеріалу на малюнках у ході його детального опрацювання. Під час таких уроків надається також можливість усім учням розповідати, інсценізувати зміст казки. На наступних уроках основний теоретичний матеріал казки, який учням потрібно знати відповідно до програмових вимог з даної теми, потрібно постійно повторювати на кожному уроці аж до завершення вивчення теми. Якщо учням до вподоби малювати, то можна паралельно з підручником виконати малюнок на окремому листку, з кожним уроком доповнюючи теоретичний матеріал. Так вийде загальний малюнок характеристики слів. Цей малюнок учні будуть використовувати для повторення протягом наступних років навчання в наступних класах. Такі малюнки до вивчених казок бажано збирати в папку, як зорову опору.

3. Творча робота над змістом казки

Творча робота над змістом казки – це більш глибока, осмисленніша діяльність учня по засвоєнню теоретичного матеріалу.

Після ознайомлення із змістом казки учням зразу ж пропонується проектна діяльність з метою надання можливості мати певний час для її проведення. Учня пропонується

створити власний варіант казки на основі змісту авторської казки, намалювавши його зміст на відведеному місці в підручнику. Учні можуть внести зміни в зміст казки через зміни місця подій чи героїв або придумування продовження змісту казки тощо. Учитель, цікавлячись станом виконаної дитячої творчості, вирішує, коли саме учні вже готові представляти результати цієї проектної діяльності в класі. Можна цю роботу заслуховувати в класі як в один визначений день так і поступово.

До творчої роботи над змістом казки також можна віднести театральну діяльність учнів – інсценізацію. Варто, щоб усі учні спробували себе в ній, хоча б у малій виконаній ролі. Так на кожному уроці варто відводити час і місце для часткової інсценізації такого фрагменту казки, який у даний час детально досліджується, вивчається. Інсценізація може відбуватися як у драматичній формі так і в ляльковому театрі.

Розвитку фантазії і творчості сприятиме виконання таких завдань, як: *Пофантазуй! Придумай казкову історію про прикметники. Намалюй малюнок до вигаданої історії* (вправа 157); *Пограймося в слова. Гра «Знавці слів»* (вправа 158) та інші.

До виконання таких вправ потрібно підійти з розумінням того, що не всі учні можуть придумати історію чи не знають як це робити, а деякі можуть просто не виконувати таке творче завдання. Щоб добитися якісного показника в такій роботі, учні такі завдання повинні були б вчитися виконувати ще в 1-му класі. Тільки в системі така творча робота дає якісні показники. А по-друге, якщо в класі були продемонстровані чи озвучені творчі роботи частиною учнів, то інша частина учнів вже теж отримає позитивну і повчальну інформацію. Якщо в класі така робота стане звичною, то обов'язково приїде творча ідея і до слабших, менш ініціативних учнів.

Завершальним етапом дитячої творчості над засвоєнням вивченого матеріалу може стати підсумковий урок з вивченої теми – урок-казка, що включає в себе конкурс малюнків (за зразком вправи 94), конкурс проектів, проведення мовних ігор тощо. На такому уроці учні можуть одягати маски, костюми казкових героїв та використовувати іншу атрибутику казковості.

Цікавим творчим видом роботи під час вивчення теми

«Значення слова» в підручнику є створення «віночка слів» (вправа 23, 143 та ін.), «кольорових намист» (вправа 107, 108, 190, 200 та ін.). Їх учні можуть виконувати як у підручнику так і на аркушах паперу в довільній формі. Такий урок буде цікавим як інтегрований з уроком трудового навчання. Головне завдання таких вправ – показати слова як елемент прикраси нашого мовлення в порівнянні з українським віночком чи намистом. Така робота не є обов’язковою для виконання, але вона є особливістю вивчення української мови за педагогічною технологією «Росток». Тому рекомендуємо на такі та інші творчі завдання звертати увагу учнів, тому що вони сприяють творчому засвоєнню програмового матеріалу та розвивають творчу особистість.

Хочемо ще порадити вчителям підійти з розумінням дії принципу «міні-максу» в підручнику з української мови за педагогічною технологією «Росток». Не потрібно усі вправи в підручнику вважати як обов’язкове їх виконання. Переглядаючи вправи перед кожним уроком, потрібно враховувати рівень засвоєння програмового матеріалу учнями конкретного класу і відповідно визначати необхідність виконання конкретних вправ і їх певної кількості. Для цього вчитель/ка повинен обов’язково ознайомитися із запропонованими вправами та знати мету їх виконання. Хоча автори намагалися дати якнайбільше допомоги вчителю для засвоєння програмового матеріалу учнями та будували уроки відповідно етапам діяльнісного методу навчання.

У 3-й частині підручника по завершенню теми «Значення слова» учням пропонується створити казкову ситуацію і пограти у мовну казку, уявивши себе учнями Лісової школи. До виконання вправи 221 («Незвичайний урок на казковій галявині слів») слід залучити ініціативних, творчих учнів або й батьків для виготовлення костюмів, масок, перевірки вивчених слів героїв. Варто заздалегідь розділити ролі між учнями, роздрукувати їм слова (учні повинні знати, що в таких ситуаціях не обов’язково вчити всі слова досконало, варто імпровізувати, фантазувати).

Варто також приділити увагу рубриці «Це потрібно знати». Подані правила хоча учні і не вивчають напам’ять, але для концентрації уваги з метою поступового їх запам’ятовування варто ці твердження окреслювати, обводити кольоровими

олівцями. Адже за порадою академіка Олександри Савченко у початковій школі потрібно впливати на чуттєву основу учіння, оскільки несформованість процесів сприймання збіднює сенсорний досвід дитини.

У 4-й частині підручника вивчаються теми «Речення», «Текст», робота над якими в основному продовжується в описаній системі. Під час вивчення цих тем є досить великі рукописні вправи, які вчитель може радити учням для каліграфічного самостійного списування. (Наприклад, вправи 63, 102, 213 та ін.) Мовні ігри, як і підсумкові уроки, подано у додатку, що містяться в кінці підручника.

Етап вивчення нового матеріалу

У підготовці до вивчення попередніх тем у дітей вже виробились певні форми роботи, тому варто їх застосовувати і під час вивчення теми «Речення». Залучаючи учнів до обдумування значення наступної теми, варто поцікавитись, чи знають вони про цінну «роботу» слів у нашому мовленні і що можуть сказати про таке поняття як речення.

Урок-казка внесе свіжий вітерець у вивчення мовних понять. Нові секрети мови учні закодовують схематично на малянку і кожен елемент вже потім будуть детально вивчати.

Етап осмислення вивченого матеріалу та вироблення відповідних умінь і навичок.

Осмислення кожної частини казки проходить шляхом виконання серії вправ з постійним повторюванням відповідної частини казки.

Під час вивчення цієї теми, важливо донести до учнів важливість уважного ставлення до слів, які вживаємо в реченні. Варто такі уроки поєднувати з уроками читання, звертаючи увагу на те, як письменники будують речення. На уроках граматики корисно виписувати такі речення в зошити, аналізувати ефективність використання слів, вносити зміни в це речення. Учні повинні відчувати красу українського слова, щиро полюбити свою рідну мову. Ця тема виконає своє головне завдання, коли учні матимуть бажання досконало володіти українською мовою, мовою своєї держави.

Перевірка здобутих знань

На цьому етапі варто надати учням можливість висловити своє ставлення до значення вивченої теми. Можна провести урок-диспут про роль уміння правильно і грамотно будувати

й записувати речення.

Творчі діти із задоволенням придумують цікаві історії вивчення теми в Лісовій школі й залюбки виступлять в образі казкових героїв. Вчитель може, за потреби, підказати сюжети придуманої ним історії вивчення теми казковими героями. Наприклад: вовчик дуже погано вчився і, коли йому потрібно було скласти речення, то в нього вийшли якісь нісенітници. Йому так соромно стало за себе, що вирішив більше ніколи в школі не лінуватись.

Контрольна робота підбирається учителем самостійно, відповідно до перевірки теоретичних знань кожної частини казки через практичне виконання вправ.

Підготовчий період

Щоб зрозуміти завдання теми «Текст» і послідовність поданих у підручнику вправ, вчителеві необхідно добре ознайомитися з основними програмними вимогами до теми. Саме тепер настав той час, коли можна осмислено і повноцінно навчати учнів будувати зв'язне висловлювання. Оволодівши необхідними мовними вміннями та навичками, ми займемося конкретним видом роботи: осмислено і правильно будувати і записувати тексти.

Етап вивчення нового матеріалу

Так як учні вже мають досвід інсценізації казок під час вивчення певних тем, то можна запропонувати їм самостійно скласти варіанти ситуацій подальшого навчання казкових героїв у Лісовій школі:

– Ось знову прийшли звірята до школи. Сова раділа за своїх учнів, адже вони не просто навчаються в неї, а вже самі роблять висновки з почутого і побаченого на уроках. Ось сьогодні вона вирішила ...

Потрібно не боятись давати можливість придумувати учням навіть фантастичні історії. Це лише буде поштовхом для появи зацікавленості до подальшого оволодіння мовними знаннями.

Після ознайомлення з теоретичними матеріалом про тексти, можна дати можливість учням самостійно зашифрувати цей блок відомостей на власному малюнку чи малюнку книжки.

Етап осмислення вивченого матеріалу та вироблення відповідних умінь і навичок

Повторюючи зміст казки по частинах, слід підтверджувати цей теоретичний фрагмент відповідним виконанням серії

вправ. Важливо щоб ці теоретичні знання усвідомились учнями та вироблялись певні уміння і навички.

Навчаючи учнів правильно будувати тексти, паралельно слід повторювати раніше вивчений матеріал, щоб учні бачили його важливість. Тому, помітивши ту чи іншу допущену помилку учнями, слід проінсценізувати фрагмент уже знайомої казки і наголосити на важливість даного правила в усному чи писемному мовленні.

Перевірка здобутих знань та вироблених умінь

Цей етап роботи в кінці навчального року можна провести відповідно до уподобань учнів конкретного класу. Так як учні вже мають навички роботи з казками, з їх інсценізацією, то для подальшого розвитку творчої діяльності кожного учня запропонувати диференційовані завдання: одна група створює малюнки, інша – придумує свої епізоди навчання звірят у Лісовій школі, третя – інсценізує поданий у підручнику матеріал.

ІІІ. КАЛЕНДАРНЕ ПЛАНУВАННЯ (автори Кальчук М.І, Карась Н.І.)

2 клас

І семестр (64 год – 4 год на тиждень)

№	Календарний строк	Дата проведення	Тема
1			І частина. Мова і мовлення Вступ. Ознайомлення із підручником.
2-3			Мова як засіб спілкування.
3-4			Мови світу. Українська мова – державна мова України.
5			Ой, яка чудова українська мова!
6-7			Мовлення. Усне мовлення. Вимоги до усного мовлення. Урок-казка «Бажання Зайчика».
8-9			Писемне мовлення. Вимоги до писемного мовлення. Урок-казка.
10			Повторення і закріплення вивченого матеріалу.

11		Урок-свято.
12-13		Повторення вивченого в 1 класі Звуки мови.
14		Звуки мови. Позначення звуків буквами.
15		Українська абетка. Склад.
16		Слово.
17		Правопис слів.
18		Речення.
19		Текст.
20		Повторення і закріплення вивченого. Перевір свої знання.
21		Контрольна робота. Списування.
22-23		II частина. Звуки і букви Урок-казка «Співуча галявина».
24-25		Голосні звуки.
26-27		Приголосні звуки.
28-29		Дзвінки та глухі приголосні звуки.
30-31		Позначення звуків буквами я, ю, є, ї.
32-33		Позначення м'якості приголосних звуків.
34-35		Позначення на письмі звуків [шч], [дз], [дж].
36-37		Розрізнення [г]-[ґ], [ф]-[хв].
38-39		Повторення вивченого про звуки. Український алфавіт.
40-41		Склад. Наголошені й ненаголошені склади.
42		Повторення і закріплення вивченого матеріалу.
43		Контрольна робота. Диктант.
44		Аналіз контрольної роботи. Робота над помилками.
45		Культура писемного мовлення. Правопис слів Урок-казка «Бажання Білочки».

46-47			Вживання великої букви.
48-49			Перенос слів.
50-51			Подовжені м'які приголосні звуки.
52-53			Правопис слів з апострофом.
54			*Правопис слів з ненаголошеними [е], [и]. (Вивчення теми з метою пропедевтики)
55			Повторення вивченого. Перевір себе.
56			Правопис словникових слів. Урок-казка.
57-58			Правопис словникових слів.
59			Повторення і закріплення вивченого матеріалу.
60			Контрольна робота. Диктант.
61			Аналіз диктанту. Робота над помилками.
62			Повторення і закріплення вивченого матеріалу за I семестр.
63			Перевірка мовних знань і вмінь. Контрольна робота №1.
64			Аналіз контрольної роботи. Робота над помилками. Мовні ігри.

II семестр (55 год – 3 год на тиждень)

№	Календарний строк	Дата проведення	Тема
1			III частина. Значення слова Мандрівка на казкову галявину слів. Урок-казка.
2			З історії словотворення.
3			Слово. Значення слова.
4			Пряме й переносне значення слова.
5			Однозначні й багатозначні слова.
6			Слова, близькі за значенням (синоніми).

7		Слова, протилежні за значенням (антоніми).
8		Слова, близькі та протилежні за значенням. Повторення і закріплення вивченого. Підсумковий урок.
9		Контрольна робота. Списування.
10		Поділ слів на групи за значенням. Урок-казка.
11		Загальне поняття про іменники, прикметники, дієслова та службові слова.
12		Слова, які означають назви предметів (іменники).
13		Різноманітність іменників.
14		Слова, які називають ознаки предметів (прикметники).
15		Різноманітність прикметників.
16		Слова, які називають дію предметів (дієслова).
17		Різноманітність дієслів.
18		«Дружба» іменників, прикметників, дієслів.
19		Службові слова. Прийменники.
20		Прийменники – службові слова
21		Перевірка мовних знань і вмій. Контрольна робота №2.
22		Аналіз контрольної роботи. Робота над помилками. Мовні ігри.
23		IV частина. Речення Перша мандрівка на Галявину речень. Урок-казка.
24		Досліджуємо речення.
25		Друга мандрівка на Галявину речень. Урок-казка.
26		Досліджуємо речення.
27		Роль речень у мовленні.
28		Основа речення. Головні члени речення.

29			Другорядні члени речення.
30			Інтонанційне оформлення речень. Види речень.
31			Інтонанційне оформлення речень Розповідні речення.
32			Інтонанційне оформлення речень. Питальні речення.
33			Інтонанційне оформлення речень. Спонукальні речення.
34			Повторення і закріплення вивченого про речення.
35			Контрольна робота. Диктант.
36			Аналіз контрольної роботи. Робота над помилками.
37			Текст Перша мандрівка на Галявину текстів. Урок-казка.
38			Досліджуємо тексти.
39			Друга мандрівка на Галявину текстів. Урок-казка.
40			Досліджуємо тексти.
41			Основні ознаки тексту.
42			Заголовок. Добір заголовків.
43			Будова тексту. Зачин.
44			Основна частина.
45			Кінцівка.
46			Спостереження за частинами текстів та їх удосконалення.
47			Типи текстів. Текст-розповідь.
48			Текст-опис. Повторення вивченого про текст.
49			Перевірка мовних знань і вмінь. Контрольна робота №3.
50			Повторення і закріплення вивченого матеріалу. Контрольна робота. Діалог.

51			Повторення і закріплення вивченого матеріалу. Контрольна робота. Діалог.
52			Повторення і закріплення вивченого матеріалу. Контрольна робота. Діалог.
53			Складання тексту за серією малюнків.
54			Складання тексту-опису.
55			Підсумковий урок. Мовні ігри.

ІV. ПЕРЕВІРКА ТА ОЦІНЮВАННЯ МОВНИХ ЗНАТЬ І ВМІНЬ

Навчальні досягнення здобувачів освіти в 1-2 класах підлягають формувальному (вербальному) оцінюванню.

Формувальне оцінювання має на меті: підтримати навчальний розвиток здобувачів освіти; вибудувати індивідуальну траєкторію розвитку дитини; діагностувати досягнення на кожному з етапів процесу навчання; вчасно виявляти проблеми й запобігати їх нашаруванню; аналізувати хід реалізації навчальної програми й ухвалювати рішення щодо корегування програми і методів навчання відповідно до індивідуальних потреб здобувача освіти; мотивувати до прагнення здобути максимально можливі результати; виховувати ціннісні якості особистості, бажання навчатися, відсутність побоювання помилитися, переконання у власних можливостях і здібностях.

Підсумкове оцінювання передбачає зіставлення навчальних досягнень здобувачів з конкретними очікуваними результатами навчання, визначеними освітньою програмою.

Здобувачі початкової освіти проходять державну підсумкову атестацію, яка здійснюється лише з метою моніторингу якості освітньої діяльності закладів освіти та (або) якості освіти.

З метою неперервного відстеження результатів початкової освіти, коригування та прогнозування їх розвитку можуть проводитися моніторингові дослідження навчальних досягнень здобувачів освіти на національному, обласному, районному, шкільному рівнях, а також на рівні окремих класів. Аналіз результатів моніторингу дає можливість відстежувати стан реалізації цілей початкової освіти та вчасно приймати необхідні педагогічні рішення.

Освітню програму за педагогічною технологією «Росток» укладено за освітніми галузями, передбаченими Державним стандартом початкової освіти.

Поточна перевірка і поточне оцінювання

Об'єктами поточної перевірки навчальних досягнень учнів других класів з мови є мовний і мовленнєвий складники комунікативної компетентності:

- знання про мову і мовлення, мовні уміння й навички;
- орфографічні і пунктуаційні вміння й навички;
- графічні навички письма, культура оформлення письмових робіт (*охайність, розбірливість, розміщення записів*);
- досвід мовленнєвої діяльності (говоріння (усне діалогічне і монологічне мовлення));
- письмо (писемне діалогічне мовлення).

Поточна перевірка та поточне оцінювання знань про мову і мовлення та мовних умінь і навичок здійснюється на різних етапах уроку як у фронтальній, так і в індивідуальній та груповій формах; може бути як усною, так і письмовою.

Поточне оцінювання сформованості орфографічних та пунктуаційних умінь та навичок, графічних навичок письма, культури оформлення письмових робіт (*охайність, розміщення записів*) здійснюється за результатами перевірки письмових робіт учнів у робочих зошитах за тими ж критеріями що і письмові контрольні роботи (диктант, комбінована робота тощо).

Поточну перевірку сформованості діалогічного мовлення організовують як усно (1-4 класи), так і письмово (2-4 класи) залежно від мети і завдань уроку.

(Матеріали для перевірки мовної компетентності діалог подано у зошиті «Перевірка та оцінювання рівня сформованості мовленнєвої компетентності» (Чабайовська М.І., Кальчук М.І))

Зведений перелік робіт з підсумкової перевірки у 2 класі

Види робіт	I семестр	II семестр
Списування	1	1
Диктант	2	1
Перевірка мовних знань і умінь	1	2
Діалог (усно або письмово)	–	1

Оцінювання грамотності здійснюється за такими вимогами:

– орфографічні і пунктуаційні помилки вважаються рівноцінними;

– помилка в одному й тому самому слові, яке повторюється в диктанті кілька разів, вважається однією помилкою;

– помилки на одне правило, але в різних словах вважаються різними помилками;

негрубими вважаються такі помилки:

– повторення тієї самої букви в слові;

– недописування букви в кінці слова (не за правилом);

– двічі підряд написано те саме слово в реченні.

Дві негрубі прирівнюються до однієї грубої помилки.

Охайні виправлення (неправильне написання на правильне) помилками не вважаються;

– орфографічні та пунктуаційні помилки на невивчені правила виправляються, але не враховуються (якщо відповідні слова не були виписані на дошку під час диктанту, а розділові знаки не диктувалися вчителем).

Норми оцінювання списування та диктанту

Рівень навчальних досягнень	Бали	Кількість помилок
Початковий	1	17 і більше
	2	14-16 помилок
	3	11-13 помилок
Середній	4	8-10 помилок
	5	5-7 помилок
	6	1 негруба та 4 грубих помилки
Достатній	7	2 негрубі та 2 грубі помилки, або 3 грубі
	8	2 негрубі та 1 груба, або 1 негруба та 2 грубі помилки
	9	1 негруба та 1 груба помилки
Високий	10	2 негрубі помилки
	11	1 негруба помилка
	12	—

Підсумкова перевірка мовних знань і вмінь здійснюється фронтально, письмово і складається із завдань на розпізнавання вивчених мовних явищ, групування і класифікацію мовних одиниць, сполучення слів, доповнення, трансформування речень, добір належної форми слова, потрібної лексеми тощо. Водночас підсумкову перевірку мовних знань і вмінь можна проводити у тестовій формі. Тестова робота складається із завдань двох типів, вимоги до формування яких у 2 класах подано у таблицях.

**Вимоги
до формування змісту та оцінювання
тестової роботи з перевірки мовних знань і вмінь
у 2 класі**

Види завдань	Кількість завдань	Кількість балів за кожне правильно виконане завдання	Максимальна кількість балів
Завдання закритого типу, які передбачають вибір одного із запропонованих трьох варіантів відповідей	3	2 бали	6 балів
Завдання відкритого типу, що виконуються без опори на запропоновані варіанти відповідей (на встановлення відповідності; на встановлення правильної послідовності; з короткою відповіддю: самостійне утворення форм слова, добір слів за певною ознакою тощо; з розгорнутою відповіддю творчого характеру: побудова речень, продовження тексту, висловлення власної думки тощо)	2 (1 з яких творче)	3 бали*	6 балів

* якщо завдання виконано частково, то учневі зараховується від одного до двох балів.

Вимоги
до формування змісту та оцінювання комбінованої роботи
(диктант/списування із завданнями з мовної теми за змістом тексту)
для 2 класу

Види завдань	Кількість завдань	Кількість балів за кожне правильно виконане завдання	Максимальна кількість балів
Диктант або текст для списування Обсяг тексту – 20-25 слів (I семестр), 25-30 слів (II семестр); кількість орфограм у тексті диктанту* та пропущених орфограм у тексті для списування становить 25% від загальної кількості слів у тексті, в тому числі 2 слова з переліку передбачених у програмі слів, значення, вимову і написання яких учні мають запам'ятати; кількість слів на орфограми, вивчення яких не передбачено програмою та які заздалегідь записуються на дошці не більше 1	1	6 балів*	6 балів
Завдання за змістом тексту для перевірки мовних знань	4	1 бал	4 бали
Творче завдання до тексту	1	2 бали**	2 бали

* за кожен допущену у диктанті або списуванні помилку знімається по 1 балу; за 6 і більше помилок – жодного бала не ставиться;

** у творчому завданні виставляють по 1 балу за зміст і грамотність, де враховують помилки лише на ті правила, вивчення яких передбачено навчальною програмою.

Вимоги
до формування змісту та оцінювання комбінованої роботи
(диктант/списування із тестовими завданнями з мовної теми,
не пов'язаними зі змістом тексту)
для 2 класу

Види завдань	Кількість завдань	Кількість балів за кожне правильно виконане завдання	Максимальна кількість балів
Диктант або текст для списування 2 клас: обсяг тексту – 15-20 слів; кількість орфограм у тексті диктанту* та пропущених орфограм у тексті для списування становить 25% від загальної кількості слів у тексті, у тому числі 2 слова з переліку передбачених у програмі слів, значення, вимову і написання яких учні мають запам'ятати; кількість слів на орфограми, вивчення яких не передбачено програмою та які заздалегідь записуються на дошці не більше 1	1	3 бали*	3 бали
Завдання закритого типу з вибором однієї відповіді серед трьох пропозитивних варіантів	3	По 1 балу	3 бали
Завдання відкритого типу на встановлення послідовності або відповідності між 6 компонентами, які утворюють 3 пари	3	2 бали	2 бали
Завдання відкритого типу з короткою відповіддю	1	2 бали	2 бали
Творче завдання 1-2 бали** 2 бали	1	2 бали**	2 бали

* за кожен допущений у диктанті або списуванні помилку знімається по 1 балу, три і більше помилок – жодного бала за цей вид роботи не ставиться;

** у творчому завданні виставляють по 1 балу за зміст висловлювання і грамотність, де враховують помилки лише на ті правила, вивчення яких передбачено навчальною програмою.

V. Методичний коментар до зошитів «Перевірка мовних компетентностей»

(авт. М.І. Кальчук, Н.І. Карась, Рошупкіна В.П.).

(Компетентність – динамічна комбінація знань, умінь і практичних навичок)

Зошит для перевірки мовних компетентностей з української мови для 2 класу розроблено на основі програми з української мови для 2 класу, згідно підручника «Українська мова», 2 клас (М.І. Кальчук, Н.І. Карась. Суми: ТОВ НВП «Росток А.В.Т.»).

З метою вибору найбільш ефективних методів вимірювання рівня навчальних досягнень учнів з української мови, у поданому зошиті застосовано метод тестової технології. Це дасть вчителю можливість спростити перевірку вироблених знань та умінь на певному етапі вивчення української мови, зекономити час (адже вчителю ще потрібно перевіряти робочі зошити) і об'єктивно та швидко провести діагностування. Разом з тим, для учнів створюються сприятливі умови для розвитку уваги, уміння робити правильний вибір, що в свою чергу розвиває самостійність, відповідальність.

Зошит містить 21 тестову роботу, включаючи підсумкові контрольні роботи. Запропоновані завдання відповідають конкретним темам у підручнику, що забезпечує системність у здійсненні моніторингу якості і компетентності знань, умінь і практичних навичок. Для учнів з високим рівнем оволодіння програмового матеріалу та рівня сформованості певних мовних компетентностей, до кожної роботи подано одне додаткове завдання підвищеної складності.

Перед початком виконання тестів другокласниками доцільно провести інструктаж:

1. Перед виконанням кожного завдання уважно його прочитай.
2. У перших трьох завданнях вибери одну правильну відповідь та постав біля неї у квадратику + або v.
3. У 4 і 5 завданнях з'єднай або дописуй у рядках.
4. Після виконання роботи обов'язково її перевір.
5. Якщо залишився час, то виконуй завдання підвищеної складності.

За результатами тестових робіт вчитель приймає рішення про доцільність завершення теми і написання контрольної роботи. У разі потреби вчитель має право провести індивідуальну роботу з окремою групою учнів, а іншим запропо-

нувати пректну діяльність або виконання творчих завдань у підручнику.

Списування вчитель проводить у даному зошиті на відведених сторінках, а диктанти, зміст яких поміщено у додатку зошита, учні пишуть у спеціально відведених зошитах або на окремих листочках.

Конкретні очікувані результати на кінець навчального року Здобувач освіти/здобувачка освіти:

- *досліджує* звуки мови;
- *вправляється* у правильній вимові й наголошуванні слів (наголошені/ ненаголошені склади);
- *позначає* звуки буквами на письмі, опановує український правопис (на прикладі загальнонавчаних слів);
- *досліджує* значення слів, як воно змінюється залежно від контексту (багатозначні слова);
- *досліджує* виражальні можливості частин мови (іменника, прикметника, дієслова, прийменника);
- *розрізняє* слова на означення істот/ неістот і правильно ставить запитання;
- *правильно вживає* велику/ малу літеру у власних/загальних назвах;
- *добирає* синоніми, антоніми, творячи власне висловлення;
- *утворює* споріднені слова;
- *досліджує*, навіщо в художніх текстах використовують виражальні засоби;
- *порівнює* роль різних видів речень для досягнення мети спілкування;
- *використовує* відповідні розділові знаки в кінці речення;
- *досліджує* різні види текстів і пояснює їх призначення
- *обмінюється* елементарними письмовими повідомленнями (записка, лист, вітальна листівка);
- *обирає* для написання висловлення відповідне оформлення (шрифт, розмір, колір тощо);
- *створює* невеликі висловлення на тему, яка його / її хвилює; грамотно їх записує;
- *експериментує* з мовними одиницями (творює нові слова, замінює/ додає букву у слові для творення нового слова);
- творчо *перебудовує* тексти, *творює* художні тексти малих жанрів.